

"לבנינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי ראש הישיבה - הרב ברוך ויזר

צמיחה ובניין רוחני

אם נתבונן על נטיעה, על עץ שצומח, לא נרגיש בגדילתו ובצמיחתו. אפילו יעמוד אדם בסמוך לנטיעה זו או בסמוך לעץ זה, ויתבונן בו יומם וליל, הוא לא ירגיש בזה כלל. ברם, אחר תקופה, לאורך הזמן, ניתן להכיר בנטיעה שהפכה לעץ. לאורך זמן, ניכר בבירור שנטיעה גדלה ומתפתחת.

פעמים, מתוך שאנו שרויים בעולם הזה, בפרט בעולם המודרני שהוא כל כך מכני ומהיר, אנו רוצים להדמות לתוצרים המכניים. לא במודע חלילה, אלא בתת המודע שלנו. אולם התורה אומרת לנו שהאדם הוא משהו אחר, האדם נמשל לעץ. "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה"⁴. ולכן אומר הרב לאותו תלמיד: "פרי השקידה", התוצאה של השקידה - "לא נראה בדרך המורגש".

ממשיך הרב בדבריו:

"הנני מלומד מנסיון, כי פעמים רבות יעברו זמן זמנים טובא ואין הלב מרגיש מה שפעל ובמה הוסיף לקח, כשם שאין הילד מרגיש שהוא הולך וגדל".

שאלתי את עצמי שאלה קצת חריפה. לא מתאים לשאול אותה על הרב קוק, אך בכל זאת שאלתי את עצמי. מה כוונת הרב בדבריו שהוא "מלומד מנסיון"? האם כוונתו שהניסיון שלו נובע מתוך שאלות תלמידיו וההתבוננות בהם, כפי שגם אני נשאלתי? אולי זה נכון. אך נראה לי שהתשובה האמיתית היא, שגם הגדולים לא נולדו גדולים, אלא התקדמו בעמל ובסבלנות. ואין הכרח שהגדילה והגדלות אליה הגיעו ניכרה מלכתחילה. גם הרב קוק זצ"ל, כשכותב לו "הנני מלומד בניסיון" הוא מתכוון לניסיון שלו עצמו, במדרגה שלו. מפחיד לומר זאת על הרב זצ"ל, קדוש הוא

רבים באים לישיבה ורואים אור של תורה, אך נופלים הם ממדרגתם בכישלון רוחני, בכישלון נפשי רוחני. או לחילופין, הם אינם מצליחים לעמוד במדרגה קבועה של קודש, בהרגשת שייכות לקודש, בהרגשת שייכות לעולם רוחני של לימוד. השבוע שאלני, אחד מבני הישיבה, אחד מבני החבורה, שאלה שרבים שואלים את עצמם. מה לעשות עם הייאוש הנגרם מהסיבות הללו? אולי בכלל אין טעם לנסות ולעלות?

הראתי לו אגרת שכתב הרב זצ"ל¹ לתלמיד שכנראה גם לו היו קשיים, ואולי אף קשיים דומים. וז"ל הרב זצ"ל באגרת:

"למה זה בני יקירי ירפו ידיך? למה תתאונן על חסרון ההתקדמות ועשיית פרי בתלמודך? לא כן, בני, לא בדרך מורגש מתראה פרי השקידה.

פירוש הדברים שתורה זו נטיעה. וכפי שאומר הטור²: "וחיי עולם נטע בתוכנו היא תורה שבעל פה".

מהות הנטיעה:

מה מיוחד בנטיעה? איזה דבר אפשר לראות בנטיעה? נטיעה לא נותנת פירות מידיים. יצירה מכנית אנושית יכולה ליצור תוצר מוגמר, מידי. אבל לטבע יש חוקים משלו. בטבע יש תהליכים של צמיחה, הם איטיים ולא ניכרים³. לצמיחה יש חוקים משלה.

¹ גנזי הראייה ד', עמ' 25.

² אורח חיים סימן קל"ט.

³ אנו אומרים בתפילת עמידה, ג' פעמים ביום: "מְקַדְּךָ מִמִּית וּמִחַיָּה וּמִצְמִיחַ יְשׁוּעָה". שסדר הגאולה היא בדרך הצמיחה.

⁴ ספר דברים פרק כ', פס' י"ט.

אותו בחור: 'איך אתה (הרב) יודע? למה אתה אומר דבר כזה?'

התשובה לשאלה של אותו תלמיד צריכה לנסוך בכולנו כוחות גבורה עצומים.

האר"י הקדוש אמר לתלמידו הענק, שכתב והעביר את כל תורתו, רבי חיים ויטאל⁶:

"דע, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא. כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול בכמה מצוות גדולות שבדורות אחרים"⁷.

הגדולה של האדם לא נמדדת בהישגיו.

אמרתי לאותו בחור: 'בודאי אותה עוצמה של נסיונות שעבר אותו תלמיד בזמן הרב קוק אינה דומה לעוצמות של הניסיונות הרוחניים שאתה עובר. ולכן עליך להיות שמח בחלקך, עליך להשתדל להיות בניסיון של התקדמות ועליה כל הזמן. ברבות הימים אתה תראה מה שרואים רבים. על רבים וטובים רואים את הצמיחה, וחלקם אף מעידים על כך. אנשים משתנים ומתעלים לבלי היכר. נכון הוא, שבראש ובראשונה קצב ההתקדמות תלוי באדם עצמו. "אם אין אני לי מי לי". אי אפשר להתחמק מאחריות, ולא ניתן להתעלם מכך'.

ישרות, אמונה וביטחון עצמי:

השיחה התארכה ואותו בחור נפלא לא נרגע, ראיתי בו את הדבר הנורא ביותר. ראיתי, שהוא פשוט לא מאמין בעצמו, הוא לא מאמין ביכולותיו. עד שלמדנו יחדיו סעיף בספר אורות התורה ובזה נחה דעתו.

אומר הרב זצ"ל⁸:

"האדם הישר צריך להאמין בחייו, כלומר שיאמין בחיי עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישרה

מבטן. "פעמים רבות יעברו זמן זמנים טובא ואין הלב מרגיש מה שפעל ובמה הוסיף לקח". זו דרכו של אדם. אדם אינו משהו מכני. אדם הוא עץ, אדם הוא דבר צומח, אדם הוא דבר מתפתח, אדם הוא דבר שגדל. ממשך הרב וכותב לו:

"אבל מפרק לפרק⁵ בא חזיון חדש, חדש לגמרי, הידיעות מתלקטות לאט לאט ומצטרפות לחשבון גדול".

אדם שחסך אגורה לאגורה מגלה ברבות הימים שיש לו כבר סכום נכבד. כך הוא גם בבניין הרוחני אשר באדם. "חזיון חדש לגמרי" - יש פתאום סכום גדול. יתירה מכך. יש זמנים אצל האדם, אצל הבחור, אצל כולנו שבהם מרגישים חוסר התחברות ללימוד או לתכניו. ועל כך ממשך הרב באגרתו:

"הלימודים הנרדמים מאד חוזרים וניעורים, וההבנה מתרחבת בהרחבה פנימית עד שהאדם ההוגה נעשה בריה חדשה בעזרת ה' יתברך. וזה יקרך גם אתה, חביבי. אל תדאג כלל וכלל..."

לאחר זמן, מפרק לפרק, גם מה שהיה רדום אצלו, לפתע חוזר ונעור.

טבע האדם להיקשר ולאהוב דבר שהוא משקיע בו. אילו היינו לומדים תורה והיינו זוכים להשגים מידיים, התורה לא היתה הופכת להיות חלק מאיתנו, לא היינו נהנים ממנה, והיא לא היתה פועלת עלינו כלל! היא היתה דבר חיצוני לנו. כמו מתנה שבאה לאדם בקלות ומאבדה בקלות, בלא יצירת קישור נפשי כלפיה. לעומת אדם היוצר את אותה מתנה בעצמו, שיש לו קשר נפשי כלפיה. אולי בלוחות הראשונים היו הישגים מידיים, אבל אנחנו לומדים תורה של לוחות שניים.

גדלות האדם נאמדת ביחס לדור:

אמרתי לאותו תלמיד: 'אתה לא שונה מאותו תלמיד ששאל את הרב, אדרבה, אתה יותר עליון מאותו תלמיד! שאל אותי

⁵ מזמן לזמן.

⁶ שער הגלגולים, הקדמה ל"ח, דף ס"ב ע"ב. ספר החזיונות ועוד.

⁷ במקומות אחרים בכתביו הניסוח הוא: "שבדורות ראשונים".

⁸ אורות התורה פרק י"א, סעיף ב'.

שרויה בקרבו, שעצמותו כולה היא אות אחת מן התורה, ואות מן התורה היא עולם מלא, ההולך ומתרבה לאין שיעור..."

כל אחד ואחד מאיתנו זקוק לביטחון נפשי. צריכים אנו להכיר בגדלותינו. גדלות שלא באה מאיתנו. אנחנו חלק מדבר עצום, מגילוי א-לקי בעולם, גילוי הנקרא תורה. כוחנו לא כח פרטי הוא. כוחנו יונק מנשמת האומה כולה ונשמת האומה היא התורה.

בסעיף זה, ציין הרצי"ה שראשי תיבות "ישראל" הם יש שישים ריבוא אותיות לתורה¹⁰. אלו ממש דבריו של הרב זצ"ל, שבקרב אדם מישראל יש נשמה א-לוקית ועצמותו כולה היא "אות אחת מן התורה". אות שהיא עולם מלא.

לכן אמרתי לאותו תלמיד: יתהיה מאושר במה שאתה חלק מדבר כל כך גדול. כאן מתחילה הגדלות שלנו. אנחנו לא איזה עפר מושלך בעולם בטעות. אנחנו חלק מדבר עצום וגדול, חלק מנשמת האומה הנפלאה והגדולה הזו. אנחנו חלק מהתורה, חלק מאומה ענקית שמתגברת על כל המכשולים וצועדת קדימה בכח א-לקי. לא מבעי שמתגברת בדרך על איזה נשיא אירן או על כל דבר אחר. אויבים זה דבר קטן. אלא אומתנו מתגברת על חולשות הזמן, על נסיונות הזמן, וצועדת היא ועולה בדרך העולה בית אלי.

אחר שביאר הרב את רוממות הפרט בישראל, מסיים הוא את הסעיף הנפלא הנ"ל בדרך הכלל בישראל:

"... קל-וחומר העם צריך בכללו להאמין באמונה בהירה ונלהבת מאד בחייו בנשיותיו וללכת בהם בבטחה, אז ידע איך משתמשים לאורה של תורת חיים".

אמרתי לו: "שמח בחלקך, תהיה מאושר במה שאתה, במה שזכית. תהיה מאושר

מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישרה".

אדם צריך להאמין בעצמו. הוא צריך להאמין שאם הוא ילך עם נטיותיו הטבעיות הו יליכוהו לדרך הנכונה. אדם צריך להאמין בעצמו ולראות את עצמו בעין טובה וחיובית.

ישנה גישה של רשעות, שדרכה לטשטש את האמת ולומר שאין כשלונות והכל טוב. לא כך היא המציאות. בעולם הזה יש כשלונות ויש ירידות. בהיותי בשיעור א', למדתי אצל הרב צבי יהודה זצ"ל בנו של הראי"ה קוק. כשלמדנו את הסעיף הזה באורות התורה, הוסיף כאן הרב צבי יהודה: "הא-לקים עשה את האדם ישר!" ישרות, ישרות הנפש, זו תכונה בסיסית שלנו. צריכים להתקדם עם ישרות זו.

איך מתיישרים כשיש לנו שאלות ותהיות?

יש לנו פנס גדול ומאיר. וזה לשון הרב בהמשך הסעיף הנ"ל:

"התורה"

צריכה שתהיה נר לרגלו, שעל ידה יראה את המקום ששמה הטעות עלולה, שלפעמים תתע הנפש בְּתֵהוּ לֹא דָרְךָ⁹.

לא פשוט לאדם לראות את דרכו המעשית, באמצעות לימוד תורה גרידא. התורה מאירה את דרכו בעיקר עם רב וחברותא. בעזרתם מגלה האדם את דרך התורה שתאיר לו את דרכו.

דומה הדבר לסוגיית בדיקת חמץ, בה עסקנו לא מזמן בישיבה. התורה מאירה את סדקי הנפש ומראה למחפש במה הוא צריך תיקון. בדומה לנר או פנס המאיר את החורים והסדקים בבדיקת חמץ.

"אבל המעמד התמידי צריך להיות הביטחון הנפשי. האיש הישראלי מחויב להאמין, שנשמה א-לקית

¹⁰ למען האמת אין זה כך, והרבה קולמוסים נשברו איך לתרץ אימרה זו.

⁹ פסוק בתהילים, מזמור ק"ז, פס' מ"ו.

בהשתייכותך לאומה שלנו, תשאף להתקדם בכוחותיך ואז ודאי תבחין שהנפילות הולכות ומתמעטות והטיפוס בהר ה' נעשה קל יותר'.

אחר בירור זה נחה דעתו ואמר לי דבר יפה מאוד על הרגשותיו.

'באתי לישיבה כי חשבתי שאני בא לקנות ידע, ללמוד, להוסיף ידע. אלו היו שאיפותי. אך עתה אני מרגיש, שאני רוכש כאן דבר גדול יותר. אני בונה לי אישיות. לא מכניזם של ידע, אלא בניין אישיות שכולל בתוכו גם ידע, אבל בעיקר נשמה'.

